

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПРАЦІВНИКА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У статті розглядаються теоретичні аспекти комунікативної компетентності, як однієї із складових професійної компетентності у професійному становленні майбутніх працівників соціальної сфери.

Ключові слова: професійна підготовка, соціальний педагог, соціальна сфера, професійна компетентність, комунікативність, комунікативна компетентність.

Постановка проблеми: Процес професійного становлення студентів розглядається як складова частина загального розвитку особистості, у процесі її неперервного розвитку і самовдосконалення. При цьому стійке професійне становлення ми розуміємо як дійсно поліструктурну якість особистості, яка визначається змістом та взаємозв'язками її складових частин, які системно обумовлюють у майбутньому успішність засвоєння студентами цілої низки знань та умінь з обраної професії працівника соціальної сфери, та їх продуктивного ставлення до неї. Але сучасність вимагає є не лише володіння знаннями та певними вміннями та навичками, а в першу чергу усвідомлення студентами життєвих цінностей, життєвої мети, що є важливими складовими компетентності людини. Саме це ставить принципово нові завдання перед системою професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагоме значення для розкриття проблеми підготовки і професійного становлення спеціалістів у галузі соціальної роботи і соціальної педагогіки мають наукові праці В. Бочарової, Р. Вайноли, М. Галагузової, В. Гурова, М. Жукової, Л. Завацької, І. Зверєвої, А. Капської, О. Карпенко, Г. Мухаметзянової, В. Масленнікової, Л. Міщук, А. Мудрика, Н. Нікітіної, Н. Ничкало, Л. Оліфіренко, М. Плоткіної, В. Поліщук, Т. Семигіної, І. Трубавіної та ін.

Виклад основного матеріалу: У реальних умовах одним із важливих механізмів оптимізації професійної підготовки є організація практичного навчання майбутніх працівників соціальної сфери.

Істотне місце в цьому процесі займає проблема такого практичного навчання студентів, яке зорієнтоване на оволодіння необхідними практичними знаннями, вміннями і навичками, формування стійкої мотивації до активної діяльності у соціальній сфері.

Успіх у тій чи іншій професійній сфері, як правило, пов'язаний з наявністю визначених індивідуальних і особистісних особливостей. Діяльність працівника соціальної сфери розповсюджується на всі вікові категорії клієнтів; здійснюється в різних сферах їх життєдіяльності (навчання, праця, відпочинок, дозвілля, спілкування), передбачає взаємодію всіх інститутів соціалізації, активізацію виховних функцій суспільства, сім'ї і особистості.

Соціальний педагог призначений для роботи у мікросоціумі як штатна одиниця навчально-виховних, культурно-просвітницьких, спортивно-оздоровчих, інших державних закладів підприємств, суспільних організацій, а також місцевих Рад народних депутатів, органів управління і територіального самоуправління. Діяльність соціального педагога зорієнтована на роботу з різними категоріями дітей і дорослих, з сім'ями (незалежно від наявності у них проблем) з пріоритетом виховних завдань. Соціальні педагоги доповнюють і розвивають різнопланову діяльність закладів освіти, культури, спорту, суспільних організацій, взаємодіє з ними, виконуючи інтегративну функцію у взаємозв'язку державно-суспільних структур з сім'єю і особистістю.

Соціально-педагогічна робота дозволяє своєчасно діагностувати, виявляти і педагогічно доцільно впливати на відносини в соціумі, розвиток різноманітних ініціатив, формування цілісних орієнтацій особистості – до себе, своєму фізичному і моральному здоров'ю, до оточуючої природи, соціальному середовищу. Таким чином завдання соціального педагога – включити в соціальну роботу різноманітні благодійні організації, добровільні спілки, асоціації, фонди милосердя, культури, творчі союзи, церкви, кооперативи, інші організації, підприємства і заклади.

На основі вище перерахованих основних функцій і діяльності соціального педагога можна зазначити що спеціаліст повинен володіти професійною компетентністю у вирішенні значущих проблем, мати високий рівень загальної освіти і культури (в тому числі і духовної культури), володіти суміжними спеціальностями і знаннями з педагогіки, психології, юриспруденції та ін.

Під професійною компетентністю ми розуміємо сформованість у процесі навчання та самонавчання системи науково-практичних знань та навичок, які впливають на якість вирішення професійних завдань та розвиток особистісно-професійних якостей, котрі виявляються у діловому і партнерському спілкуванні з людьми у вирішенні їх життєвих проблем.

У змісті компетентності включається рівень базової і спеціальної освіти, стаж роботи, уміння акумулювати широкий життєвий і професійний досвід, знання можливих наслідків конкретного способу впливу на особистість.

Компетентність соціального педагога являє собою феномен обумовлений дією загальних особливих і поодиноких закономірностей прояву цілеспрямованої творчої активності особистості у певній сфері праці: освітній, управлінській, виробничій, сімейній, дозвіллевій тощо.

Професійна компетентність соціального педагога обов'язково повинна включати його особистісні якості, а також сукупність умінь і навичок, що забезпечують функціонування процесу спілкування з клієнтами і колегами. Таким чином професійну компетентність соціального педагога можна назвати стрижневим компонентом вибраного ним виду діяльності, а комунікативну компетенцію – необхідною умовою її ефективності.

Комунікативну компетентність можна розглядати як складну інтегративну якість особистості, яка опосередковує професійно-педагогічну діяльність, підтримку і розвиток ефективного спілкування з клієнтом чи іншими учасниками соціального процесу. Соціально-педагогічна діяльність у будь-яких умовах залишається організаційною та комунікативною, тому комунікативність для соціального педагога –це не лише соціально-психологічна, але й професійно значуща якість. Комунікативність завжди супроводжується емоційно-позитивним тоном спілкування.

Саме тому фахівець соціальної сфери повинен володіти такими комунікативними і професійно значущими якостями: стриманість, урівноваженість (володіння собою, уміння керувати емоціями і організувати рівне, спокійне спілкування без прояву роздратування, різкого тону тощо); доброзичливість, привітність у спілкуванні з людьми (готовність сприяти благополуччю інших людей, прояв співучасті і щирості у спілкуванні з ними); повага (прояв поваги до інших у процесі спілкування, шанобливе ставлення до них, визнання їх гідності тощо); довіра, відкритість (прояв довіри до клієнта); оптимізм (соціальне світовідчуття, яке концентрує любов до життя у домінанті доброти); внутрішня енергія, впевненість у собі, які поєднуються з високим рівнем контролю, справедливості, організаторські уміння і навички; педагогічний такт, який допомагає фахівцю обирати найбільш делікатну лінію поведінки; емпатія (здатність до співпереживання); рефлексія (усвідомлення фахівцем того, як він сприймається партнером по спілкуванню).

Визначаючи характер комунікації фахівець має враховувати, яким типом спілкування можна скористатися в тій чи іншій ситуації: індивідуально-особистісним, індивідуально-колективним чи колективно-суспільним. Кожному із цих типів притаманні свої особливості: лексика, цілі і завдання, глибина і багатомірність.

Слід пам'ятати, що професійна комунікація має декілька суттєвих характеристик, які відрізняють її від будь-якого іншого процесу обміну інформації. Можна виділити наступні специфічні риси професійної комунікації: по-перше, на відміну від простого руху інформації від одного пристрою до іншого, професійне спілкування є відносинами між людьми, кожен з яких є об'єктом взаємодії, що перетворює звичайний комунікативний процес на активний обмін інформацією. Лише у професійній комунікації особливу роль для кожного учасника спілкування має значимість інформації, яка передається. По-друге, специфіка обміну інформації між людьми полягає ще і в тому, що за допомогою системи знаків співрозмовники можуть впливати один на одного.

Предмет спілкування завжди обумовлює змістовий характер людської взаємодії. Залежно від того, що виступає предметом спілкування, його змістом, змінюються та розширюються різновиди спілкування: побутове і ділове, спеціально-професійне, загальнонаукове, соціально-політичне, соціально-педагогічне, інформаційно-комунікативне та ін. Щоб можна було використовувати у професійній комунікативній діяльності різні види спілкування, кожен соціальний педагог має знати основні вимоги до його комунікативної діяльності.

Соціально-педагогічне спілкування, як і будь яка діяльність, має певну структуру і логіку самого процесу, який включає задум, втілення задуму, аналіз, оцінка. Це потребує від соціального педагога уміння дотримуватись певних етапів (моделювання спілкування, організація безпосереднього спілкування, управління спілкуванням, аналіз реалізованої системи спілкування), саме їх можна трансформувати у його діяльність.

У процесі професійного спілкування соціальний педагог може стикатись з різними бар'єрами, які негативно будуть впливати на хід усієї роботи з клієнтом. Передбачення цих бар'єрів дає змогу уникнути їх, що свідчить про певний рівень розвитку комунікативної компетентності соціального педагога.

Висновки. Таким чином знання, володіння і застосування комунікативної компетентності є важливою складовою професійної компетентності сучасного соціального педагога. Молода людина, а особливо соціальний педагог зі сформованою комунікативною компетентністю здатний до самостійного життя, адже він володіє комплексом знань і умінь, і, що особливо важливо, усвідомлює цінність свого життя і своєї професії.

Використані джерела

1. Волянська О.В., Ніколаєвська А.М. Соціальна психологія [нав. посіб.] / О.В. Волянська., А.М. Ніколаєвська. – К. : Знання, 2008. – 275 с.
2. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога / Л.М. Завацька. – К.: Видавничий Дім "Слово", 2008. – 240 с.
3. Капська А.Й. Соціальна робота [нав. посіб.] /А.Й. Капська – К.: Видавничий Дім "Слово", 2011. – 400 с.
4. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом / За заг. ред. А.Й. Капської. – К.: ДЦССМ, 2003. – 87с.
5. Фирсов М.В., Студенова Е.Г. Теория социальной работы [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / М.В. Фирсов, Е.Г. Студенова. – М.: Гуманист. изд. центр ВЛАДОС, 2001 – 432 с.

Platonova O.G.

PROFESSIONAL BECOMING OF FUTURE WORKER OF SOCIAL SPHERE

The theoretical aspects of communicative competence are examined in the article, as one of constituents of professional competence in the professional becoming of future workers of social sphere.

Key words: *professional preparation, social teacher, social sphere, professional competence, communicativeness, communicative competence.*

Стаття надійшла до редакції 10.11.2013 р.